

Tonelli Sándor: Az emberi civilizáció kezdetei. Budapest. 1936.

Érdekes kísérlet, amelyről a szerző maga állítja, hogy „...nem anthropológia, nem archaeológia és nem is történelem...”, hanem szintézis, amely az emberi civilizáció kezdeteire vonatkozó ismeretek vázlatát adja.

A munkának szakszempontból való megítélését megnehezítik egyrészt a szerzőnek fennebb idézett szavai, amelyek azt árulják el, hogy az egyes szakcsoportokon belül nem akar újat mondani, hanem megelégszik a szintézise számára legelfogadhatóbb elméletekkel, másrészt a kikristályosodott álláspontok szinte teljes hiánya mindazokban a kérdésekben, amelyekről a szerző tárgyalás folyamán szól. Tudja jól a szerző is, hogy az általa említett tudományágak közül legalább a két elsőben az összefoglaló munkák ideje még nem érkezett el. Mutatja ezt az a néhány szintetikus kísérlet (J. Bayer; O. Menghin), amelyeknek eredményeit legfeljebb egy-egy iskola fogadja el, de legtöbbször itt sem végleges eredményekül, hanem kiinduló pontként az újabb kutatások számára. Amikor egyik, vagy másik álláspont mellé kötötte le magát, természetesen vállalnia kell az esetleg felmerülő szakkritikákat, amelyek a még nem teljesen igazolódott feltevések miatt érhetik.

Az utolsó ötven esztendő történeti, de főként régészeti kutatásai nagyon kibővítették az emberiség történetét eddig tárgyaló munkák kereteit. Az a történeti szemlélet, amelynek első terminusait a görög történelem első évszámjai jelölték, immár a múlté helyébe került az a nagy keret, amelyben az első fejezet címe és egyúttal az első kérdése is: az ember megjelenése. Hasonlóak az első fejezethez a többiek is, kérdések csupán, amelyekre megfelelni ma még legtöbbször nem tudunk. Igaz, hogy ezek a kérdések nagyon izga-

tók, s a szerzőnek igen nagy érdeme, hogy a nagyközönség számára világosan és áttekinthetően rendezte ezeket a problémákat.

Az első ember, a rénszarvas kora, az új kőkorba való átmenet kérdése (hiátus) tekinthető olyan problémáknak, amelyekhez ma még főként az európai leletanyag alapján szólhatunk.

A csiszolt kőkortól kezdve előtérbe kerül Egyiptom és Mezopotámia. Ezekhez a területekhez fűződik a fémek felfedezése, az írás feltalálása s az emberi elmének még néhány olyan produktuma, amelyek a jövő fejlődés irányára döntően hatottak.

Szó esik területekről és népekről, amelyek a további fejlődés szempontjából hasznosítható felfedezéseket közvetítették. Különösen hangsúlyozza a szerző Kréta szigetének és a hettita népnek ebből a szempontból való jelentőségét.

Beszélnie kell a szerzőnek az őstörténeti előzményekben szűkölködő első amerikai civilizációról; ez a szakasz egyike a legizgalmasabb és legtöbb kérdést magába foglaló fejezeteknek. Végül a környezet és a faj szerepéről szólva megállapodik a szerző annál a helyes középútnál amely mindkét tényező egyenrangúságát vallja.

Még csak nem is vázlatot adtunk, csupán a kérdéscsoportok nagyvonalú összefogását, de már ebből is kiténik, hogy a szakembert foglalkoztató problémaköröket jól látja a szerző. S alig lehet kérdéses, ha egyszer az emberiség igazán egyetemes történetét megírják az első fejezetekben, mindama kérdéscsoportoknak ott lesz a helyük, amelyekről a szerző munkája keretén belül szólt. Feltétlenül nyereségnek kell tartanunk Tonelli könyvét, mert egyrészt újabb bizonyítékát látjuk benne a nagyközönség részéről megnyilvánuló ilyenfajta kérdések iránt mutatott érdeklődésnek, másrészt pedig — és ez talán a fontosabb — az archaeológia és anthropológia sok, a népszerűsítésre már megérett

kérdése kerül megfelelő köntösben a nagy nyilvánosság elé. *Dr. Párducz Mihály.*

Werner Buttler und Waldemar Haberley: Die Bandkeramische Ansiedlung bei Köln Lindenthal. Berlin und Leipzig, 1936. Verlag von Walter de Gruyter & Co. Römisch-Germanische Forschungen. 11. Bd. Text 178 l. Tafeln. 83 és 2 térkép.

A Römisch-Germanische Forschungen eddig megjelent 11 kötete azt bizonyítja, hogy a kiadó Römisch-Germanische Kommission a régészek minden kategóriáját ki akarja elégíteni ezzel a sorozattal. Az őskortól a kora-középkorig minden kor művelője megtalálja a sorozatban azt, ami hozzá legközelebb áll.

A kora-középkori építészet-történezeseket érdeklí a II. kötet, amelyben az antik és középkori építészet összefüggéseit világítja meg *R. Schultze*: Basilika c. könyve. — A népvándorlás korával foglalkozókat a VII. kötet két dolgozata érdekelheti: *W. Schulz*: Das Fürstengrab und das Gräberfeld von Hassleben és *R. Zahn*: Die Silberteller von Hassleben und Augst. A római régészek érdeklődésére tarthat számot az I., IV., VI., X. és az előkészületben lévő XII. kötet. *F. Behn*: Das Mithrasheiligtum zu Dieburg; *H. Lehner*: Vetera; *F. Fremersdorf*: Der römische Gutshof Köln-Müngersdorf; *R. Laur-Belart*: Vindonissa c. kötetei a kutatási és kiállítási technika legújabb eredményeit felhasználva szolgálják céljaikat.

A III., V., VIII., IX. és XI. kötet a préhistorikusoknak szól.

J. Szombathy: Prähistorische Flachgräber bei Gemeinlebarn in Niederösterreich c. kötete korai-bronzkori kultúránk kutatásának egyik jelentős segédeszköze lehet. — *E. Sprockhoff*: Die germanische Griffzungenschwerter c. kétkötetes munkája, bőséges analógiáival, bronzkori kardjaink tanulmányozásához szolgáltat új ala-

pokat. — *K. Bittel*: Die Kelten in Württemberg c. munkája a tőlünk távolfekvő terület La Tène korát világítja meg.

Módszere révén nagy érdeklődésre tarthat számot *W. Buttler* és *W. Haberley*: Die Bandkeramische Ansiedlung bei Köln-Lindenthal c. most megjelent kétkötetes munkája.

A telep feltárási munkája minden eddigi méretet felülmúl. Az időnként 100 munkást is foglalkoztató vállalkozás tagjai, a két tudományos vezetők kivül, egy képzett előmunkás, egy földmérő, egy fényképész és egy művész rajzoló voltak. Így minden felmerülő munka kipróbált szakkezekbe került, amint az *F. Fremersdorf* előszavából, de a munka egész menetéből is megállapítható.

Magának a publikációnak is több munkatársa volt. *W. Haberley* ismerteti az ásatás módszerét. Ugyancsak tőle kapjuk az egész terület morfológiai és geológiai, valamint a telep védelmi és vízellátási viszonyairól szóló fejezetet is. A településről, a szalagdíszes kultúra és a későbbi korok leleteiről, az egész település tervrajzáról, méreteiről és szociológiai viszonyairól szóló fejezeteket, valamint a zárszót *W. Buttler* írta, aki a Balkánon és Magyarországon szerzett néprajzi ismereteit is teljesen a melléképületek rekonstrukciójának szolgálatába állította.

Kívülük része van a feldolgozásban *K. Obenauernek*, aki a kerámia, *L. Kochnak*, aki az eszközök közzetani vizsgálatát végezte. A faszén maradványokat *E. Hofmann*, a növény maradványokat *Fr. Netolitzky*, a csontvázakat *W. Brandt* dolgozta fel. Ebből is megállapítható, hogy a tudományos munka Köln, Bonn, Aachen, Wien és Cernowitz között oszlott meg s ennek a közös munkának eredményeként áll előtűnt ennek az egyik legnagyobb németországi ásatásnak és legnagyobb kőkori településnek teljes képe.